

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U000840

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 13-03-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Яковлева Тетяна Володимирівна

2. Tetiana V. Yakovleva

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 20-03-2025

Спеціальність за освітою: 035 Філологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 7650

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.21.47.03, 16.21.51.03, 16.31.01, 16.21.04, 16.21.29

Тема дисертації:

1. Аксиологічний потенціал вигуків і модальних слів у художньому й публіцистичному дискурсах сучасної української мови
2. Axiological Potential of Interjections and Modal Words in the Artistic and Journalistic Discourses of Modern Ukrainian Language

Реферат:

1. У роботі досліджено аксиологічний потенціал вигуків і модальних слів у художньому й публіцистичному дискурсах сучасної української мови. Дисертація поєднує прагматичний, лінгвоаксиологічний та функційний підходи до вивчення зазначених дискурсивних одиниць, що дозволило виявити їхню ключову роль у формуванні оцінних значень у процесі комунікації. Робота виконана в актуальній на сьогодні науковій парадигмі, що охоплює проблеми дискурсології й лінгвоаксиології з огляду на прагматичний потенціал вигуків і модальних слів. Ці проблеми, зокрема й пов'язані з їхнім функціонуванням, висвітлювалися в низці робіт на матеріалі української та інших мов (Ф. Бацевич, О. Каптюрова, Л. Ковбасюк, Т. Космеда, Н. Костусяк, О. Малярчук, Л. Мацько, Ю. Невська, О. Олексенко, В. Сліпецька, В. Сухомлин, М. Тихоненко, О. Халіман та

ін.), однак комплексно питання прагматики й аксіологічної спроможності вигуків і модальних слів у художньому й публіцистичному дискурсах не було розглянуто. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше в українському мовознавстві здійснено комплексне дослідження оцінного навантаження вигуків і модальних слів у сучасній українській мові з урахуванням їхньої ролі в певних дискурсах. Робота також висвітлює соціально-політичні контексти їхнього використання, зокрема під час російсько-української й інформаційної воєн, що надає дослідженню актуальності в сучасному інформаційному просторі. У першому розділі розглянуто методологічні основи дослідження, визначено термінологічний апарат понять дискурсу й дискурсивних слів. Проаналізовано їхні категорійні характеристики і функції, що забезпечують когезію та модальність дискурсу. Підкреслено, що мультикатегорійність і поліфункційність є універсальними категоріями, які притаманні всім дискурсивним словам. Установлено, що комунікативно-прагматична та емоційно-оцінна функції дискурсивних слів вирізняються найбільшим потенціалом у різноманітних мовленнєвих ситуаціях дискурсу. Досліджено лінгвістичний статус категорії оцінки в українській мові, її еволюцію, структуру, класифікації, функції та взаємодію з іншими категоріями мови. Означено межі й подано характеристику основних етапів формування лінгвістичного поняття оцінки, що сягає ще періоду античних часів. Констатовано, що з кожним новим витком історичного розвитку уявлення про поняття оцінки поступово змінювалося й трансформувалося. Розглянуто проблеми, пов'язані з визначенням частиномовного статусу вигуків і модальних слів, та обґрунтовано їхню належність до дискурсивних одиниць. Другий розділ присвячено аналізу мовленнєвого потенціалу первинних вигуків у фокусі аксіологічної прагмалінгвістики й дискурсології. Досліджено їхні оцінні функції в художньому та публіцистичному дискурсах української мови. Установлено, що аналіз емоційно-оцінного потенціалу цих одиниць потребує врахування додаткових аксіологічних чинників, зокрема інтонаційного оформлення, невербальних засобів комунікації (міміка, жести), інших оцінно маркованих мовних елементів, а також загального контексту комунікативної ситуації. Підтверджено, що негативні оцінки превалюють над позитивними, що пояснюється когнітивно-психологічними особливостями людського сприйняття та домінуванням негативної тональності на аксіологічній шкалі. У роботі зафіксовано поліфункційність емоційно-оцінних значень більшості первинних вигуків, що свідчить про їхню універсальність у різних дискурсах, на відміну від однозначних одиниць. Під час аналізу зібраного матеріалу було виявлено, що деякі вигуки можуть змінювати своє емоційно-оцінне значення, це призводить до появи нових семантичних варіантів, які не відображено в сучасних словниках української мови. Крім того, у публіцистичному дискурсі, зокрема в заголовках ЗМІ та матеріалах Telegram-каналів, спостерігаємо високу частотність використання первинних вигуків для вираження різних емоційних станів авторів та створення емоційно-оцінного фону текстів та емпатії читачів. Констатовано, що заголовки, які містять первинні вигуки, здебільшого є великими за обсягом й представлені безсполучниковими реченнями із пояснювальними частинами, з'єднаними двокрапкою. У третьому розділі увагу зосереджено на дослідженні оцінної спроможності вторинних вигуків у художніх текстах і публіцистиці. Проаналізовано відіменникові, віддієслівні, відприслівникові та запозичені вигуки, що вживаються як засоби вираження оцінки. Найбільшою продуктивністю вирізняються відіменникові вигуки та англіцизми, тоді як віддієслівні та відприслівникові вигуки менш поширені. Останні є традиційними для українського мовлення, проте й вони демонструють здатність до оновлення своїх функцій у сучасній комунікації в межах лінгвоаксіологічного підходу.

2. The dissertation examines the axiological potential of interjections and modal words in the artistic and journalistic discourses of the modern Ukrainian language. The work combines pragmatic, lingual-axiological, and functional approaches to studying these discourse units, which has allowed for identifying their key role in forming evaluative meanings in communication processes. The research is conducted within the current scientific paradigm that encompasses the issues of discourse studies and lingual axiology, considering the pragmatic potential of interjections and modal words. These issues, particularly those related to their functioning, have been addressed in several studies based on Ukrainian and other languages (F. Batsevych, O. Kaptiurova, L. Kovbasiuk, T. Kosmeda, N. Kostusiak, O. Maliarchuk, L. Matsko, Yu. Nevska, O. Oleksenko, V. Slipetska, V. Sukhomlyn, M. Tykhonenko, O. Khaliman, et al.). However, the complex issues of pragmatics and the axiological potential of

interjections and modal words in artistic and journalistic discourses have not been comprehensively explored. The scientific novelty of the dissertation lies in the first comprehensive study of the axiological capacity of interjections and modal words in the modern Ukrainian language within certain discourses. The work also highlights the socio-political contexts of their usage, particularly during the Russia-Ukrainian and information wars, which adds relevance to the research in today's information space. In the first chapter, the methodological foundations of the research are examined, and the terminology related to discourse and discourse words is defined. The categorical characteristics and functions of these words, which ensure discourse cohesion and modality, are analyzed. It is emphasized that multi-categoricity and polyfunctionality are universal characteristics inherent to all discourse words. It has been established that the communicative-pragmatic and emotionally evaluative functions of discourse words hold the most significant communicative potential across various discourse situations. The linguistic status of the evaluative category in the Ukrainian language and its evolution, structure, classifications, functions, and interaction with other linguistic categories are explored. The study outlines the stages in the development of the concept of evaluation, tracing its roots to ancient times. It is concluded that, with each phase of historical development, the concept of evaluation has gradually evolved and transformed. The problems related to defining the grammatical status of interjections and modal words are discussed, and their classification as discourse units is justified. The second chapter focuses on the speech potential of primary interjections from the perspective of axiological pragmalinguistics and discourse studies. Their evaluative functions in the artistic and journalistic discourses of the Ukrainian language are explored. Analyzing these units emotional and evaluative potential requires consideration of additional axiological factors, such as intonation, non-verbal communication (e.g., facial expressions, gestures), other evaluatively marked linguistic elements, and the overall context of the communicative situation. It has been confirmed that negative evaluations prevail over positive ones. This phenomenon can be explained by cognitive and psychological factors of human perception and the dominance of negative tonality on the axiological scale. The study identifies the polyfunctionality of most primary interjections, which indicates their universality across different discourses, unlike univocal units. The analysis revealed that some interjections can shift their evaluative meaning, leading to new semantic variants not reflected in modern Ukrainian dictionaries. Furthermore, in journalistic discourse, particularly in media headlines and Telegram channels, primary interjections are frequently used to express various emotional states and create an emotionally charged atmosphere for readers. It is noted that headlines containing primary interjections tend to be longer and are presented as asyndetic sentences with explanatory parts connected by a colon. The third part investigates the evaluative potential of secondary interjections in artistic texts and journalistic styles. The study analyzes interjections derived from nouns, verbs, adverbs, and borrowed words used as evaluative markers. Noun-based interjections and Anglicisms are the most productive, while verb- and adverb-based interjections are less common. The latter are traditional for Ukrainian speech; however, they also demonstrate an ability to renew their functions in modern communication using a lingual-axiological approach.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Яковлева Т. В. Вигуки як дискурсивні слова в аспекті лінгвоаксіології: постановка проблеми. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2022. Вип. 57. С. 55–64.

- Яковлева Т. В. Функціонування первинних вигуків в аспекті категорії оцінки. Проблеми гуманітарних наук: зб. наук. праць Дрогобицького держ. педагог. ун-ту ім. Івана Франка. Серія «Філологія». 2022. Вип. 52. С. 79–87.
- Яковлева Т. В. Функціонування вторинних вигуків в аспекті категорії оцінки. Проблеми гуманітарних наук: зб. наук. праць Дрогобицького держ. педагог. ун-ту ім. Івана Франка. Серія «Філологія». 2023. Вип. 54. С. 128–135.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Олексенко Олена Андріївна
2. Olena A. Oleksenko

Кваліфікація: к. філол. н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6541-8040

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коць Тетяна Анатоліївна
2. Tetiana A. Kots

Кваліфікація: д. філол. н., с.н.с., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4622-9559

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут української мови Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 21569266

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кондратенко Наталія Василівна

2. Nataliia. V. Kondratenko

Кваліфікація: д.філол.н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9589-7716

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Код за ЄДРПОУ: 02071091

Місцезнаходження: вул. Дворянська, буд. 2, Одеса, 65082, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Єщенко Тетяна Анатоліївна

2. Тетяна А. Єщенко

Кваліфікація: к.філол.н., доц., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3624-5072

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Код за ЄДРПОУ: 02010793

Місцезнаходження: вул. Пекарська, буд. 69, Львів, 79010, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров'я України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Скоробогатова Олена Олександрівна

2. Olena O. Skorobohatova

Кваліфікація: д. філол. н., доцент, 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0214-188

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Осіпова Тетяна Федорівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Осіпова Тетяна Федорівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Новолокін Антон Володимирович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна